

Uz sākumlapu>Jūsu tiesības>Nepilngadīgo tiesības tiesas procesā

Nepilngadīgo tiesības tiesas procesā

Latvija

1. Bērna tiesībspēja un rīcībspēja

Saskaņā ar Latvijas tiesību normām civilprocesuālā rīcībspēja ir pilngadīgām, t.i., 18 gadu vecumu sasniegušām personām. Nepilngadīgu personu lietas tiesā ved to likumiskie pārstāvji. Likumiskie pārstāvji visbiežāk ir bērna vecāki vai aizbildnis.

Likumā noteiktos gadījumos nepilngadīgie ir tiesīgi patstāvīgi realizēt savas civilprocesuālās tiesības. Šādās lietās var pieaicināt nepilngadīgo likumiskos pārstāvjus, lai sniegtu palīdzību lietas vešanā. Jāņem vērā, ka bērnam ir tiesības brīvi izteikt savas domas un šajā nolūkā saņemt un sniegt jebkāda veida informāciju, kā arī tiesības tikt uzklausi jebkādas ar viņu saistītās darbībās un procesos. Līdz ar to bērna viedoklis, ja viņš spēj to formulēt, ir jāņem vērā atbilstoši bērna vecumam un briedumam.

2. Pielāgota tiesas procesa pieejamība

Ir nodrošināta tāda tiesu darba organizācija, ka lietas, kas saistītas ar bērna tiesību un interešu aizsardzību, tiek izskatītas ārpus kārtas.

Lietās, kas skar bērnu, piemēram, laulības šķiršanas, bērna izcelšanās noteikšanas u.c. lietās, likumā paredzēta plašāka tiesas rīcības brīvība pierādījumu izprasīšanā. Bērna viedokļa noskaidrošanai un iesniegšanai tiesā parasti piesaista kompetento pašvaldības iestādi – bāriņtiesu, kurā strādā īpaši apmācīti speciālisti, kas bērna viedokli noskaidro bērnam ierastā vidē.

3. Daudzdisciplīnu aspekti

Bērna tiesību aizsardzību īsteno, sadarbojoties ar ģimeni, valsts un pašvaldību institūcijām, sabiedriskajām organizācijām un citām fiziskajām un juridiskajām personām.

Pamatojoties uz Bērnu tiesību aizsardzības likumu, valsts un pašvaldību institūciju sadarbību to kompetencē esošajos bērnu tiesību aizsardzības un ģimenes tiesību jautājumos koordinē Labklājības ministrija.

Latvijā ir konkrēti noteikta kārtība (MK 12.09.2017. noteikumi Nr. 545 "Noteikumi par institūciju sadarbību bērnu tiesību aizsardzībā"), kādā organizējama valsts un pašvaldību institūciju un nevalstisko organizāciju sadarbība šajā jautājumā. To organizē ar konsultatīvu koleģiālu grupu, kuras izveido pašvaldībās, un Bērnu lietu sadarbības padomes palīdzību. Sadarbības grupas cita starpā izskata individuālus gadījumus saistībā ar iespējamiem bērnu tiesību pārkāpumiem gadījumos, ja ir nepieciešama ātra rīcība un vairāku institūciju sadarbība, kā arī ja radušos situāciju nav iespējams atrisināt vienas institūcijas ietvaros vai nav to izdevies atrisināt ilgstošā laikposmā.

4. Speciālistu apmācība

Tiesību aktos ir noteikts plašs speciālistu loks – tiesnesis, prokurors, advokāts, tiesu izpildītājs, tiesu psiholoģijas eksperts, kurš veic bērnu psiholoģiskā stāvokļa izpēti, zvērināts notārs, policijas amatpersona, kura strādā ar bērniem, u.c. -, kam jāapgūst speciālās zināšanas bērnu tiesību aizsardzības jomā. Mācības tiesnešiem bērnu tiesību jautājumos organizē Tieslietu ministrija.

5. Bērna intereses

Atbilstoši Bērnu tiesību aizsardzības likumam bērna tiesības un intereses ir prioritāras visās tiesiskajās attiecībās, kas skar bērnu. Latvijā visām darbībām attiecībā uz bērnu neatkarīgi no tā, vai tās veic valsts vai pašvaldību institūcijas, sabiedriskās organizācijas vai citas fiziskās un juridiskās personas, tiesas, citas tiesībaizsardzības iestādes, prioritāri ir jānodrošina bērna tiesību un interešu ievērošana.

Bērna labākās intereses ikvienai fiziskai un juridiskai personai jāievēro visās darbībās un lēmumos, kas tieši vai netieši skar vai var skart bērnu. Nosakot bērna labākās intereses, jātiecas uz bērna situācijas ilgtspējīgu risinājumu, atbilstoši konkrētajai situācijai ņemot vērā likumā noteiktos kritērijus.

6. Lēmumu uzraudzība un izpilde tiesas procesos, kuros iesaistīti bērni

Tiklīdz spriedums, kas skar bērna tiesības un intereses, stājas likumīgā spēkā vai arī ir izpildāms nekavējoties, bet netiek pildīts, bērna likumiskais pārstāvis var iesniegt tiesu izpildītājam izpildu dokumentu. Par pieņemto spriedumu tiesa bērnam personīgi informāciju nesniedz. Tiek prezumēts, ka vecāki vai aizbildnis kā bērna likumiskais pārstāvis, rīkojoties bērna interesēs, gan izskaidro tiesas pieņemto nolēmumu atbilstoši bērna spējai to izprast, gan paziņo nepieciešamo informāciju par nolēmuma izpildes gaitu. Nepieciešamības gadījumā, izpildot nolēmumus lietās, kas izriet no aizgādības un saskarsmes tiesībām, tiesu izpildītājs sadarbojas ar bāriņtiesu, dodot rīkojumu sniegt izpildei nepieciešamo informāciju un piedalīties izpildes procesā.

7. Tiesiskās aizsardzības līdzekļu pieejamība

Nepilngadīgu personu lietas civilprocesā tiesā ved to likumiskie pārstāvji, kas visbiežāk ir bērna vecāki vai aizbildnis. Arī likumā noteiktajos gadījumos, kad nepilngadīgie ir tiesīgi patstāvīgi realizēt savas civilprocesuālās tiesības, tiek pieaicināti viņu likumiskie pārstāvji.

Papildu aizsardzības instruments paredzēts bērniem, kas nonākuši vardarbīgā ģimenes vidē. Ja vardarbība vai vardarbīga kontrole attiecas uz bērnu, pieteikumu tiesai par aizsardzību bērna interesēs var iesniegt ne tikai viens no bērna vecākiem vai aizbildnis, bet arī bāriņtiesa vai prokurors. Tas nozīmē, ka gadījumā, ja bērna likumiskais pārstāvis kādu iemeslu dēļ nerīkojas bērna tiesību aizsardzībai, lūgumu tiesai var iesniegt kāda no pieminētajām kompetentajām iestādēm. Jāņem vērā, ka aizsardzību pret vardarbību var lūgt jebkurā civilprocesa stadijā, tostarp arī pirms prasības celšanas.

8. Adopcijas procedūra, ieskaitot starptautisko adopciju

Latvijā nepilngadīga bērna adopcija ir atļauta, ja tā ir bērna interesēs. Adopcijas tiesiskos pamatus nosaka Civillikums. Adopcijas kārtību nosaka Ministru kabineta noteikumi. Adopciju apstiprina tiesa. Bērnu var adoptēt, ja pirms adopcijas apstiprināšanas viņš ir atradies adoptētāja aprūpē un uzraudzībā, kā arī pašvaldības izveidota aizbildnības un aizgādības iestāde – bāriņtiesa, ir konstatējusi bērna un adoptētāja savstarpējo piemērotību, kā arī ir pamats uzskatīt, ka adopcijas rezultātā starp adoptētāju un adoptējamo izveidosies patiesas bērnu un vecāku attiecības. Ja bērns sasniedzis 12 gadu vecumu, viņam personīgi jāizsaka piekrišana adopcijai.

Persona, kura vēlas adoptēt bērnu, iesniedz attiecīgu iesniegumu bāriņtiesai. Lai konstatētu piemērotību adopcijai, bāriņtiesa atbilstoši adopcijas kārtībai veic adoptētāja ģimenes izpēti. Adoptētāja aprūpē bērnu var nodot ar bāriņtiesas lēmumu.

Likumos paredzētajos gadījumos un kārtībā bērnu var adoptēt uz tādu ārvalsti, kurai ir saistoša 1993. gada 29. maija Hāgas konvencija par bērnu aizsardzību un sadarbību starpvalstu adopcijas jautājumos, kā arī 1989. gada 20. novembra Bērnu tiesību konvencija un ar kuru Latvija ir noslēgusi divpusēju līgumu, nosakot abpusēju tiesiskās sadarbības specifiku ārvalstu adopcijas jomā. Bērnu var adoptēt uz ārvalsti, ja ir saņemts Ārvalstu adopcijas komisijas atzinums, kurā ietverts secinājums, ka adopcijas process uz ārvalsti atbilst šajā likumā noteiktajiem bērnu tiesību aizsardzības principiem un bērna labākajām interesēm.

Lapa atjaunināta: 19/08/2024

Šīs lapas dažādās valodu versijas uztur attiecīgās dalībvalstis. Tulkojumu veic Eiropas Komisijas dienestā. Varbūtējās izmaiņas, ko oriģinālā ieviesušas kompetentās valsts iestādes, iespējams, nav atspoguļotas tulkojumos. Eiropas Komisija neuzņemas nekādas saistības un atbildību par datiem, ko satur šis dokuments, vai informāciju un datus, uz kuriem šajā dokumentā ir atsauces. Lūdzam skatīt juridisko paziņojumu, lai iepazītos ar autortiesību noteikumiem, ko piemēro dalībvalstī, kas ir atbildīga par šo lapu.